

Erken Çocukluk Döneminde Hafif İşitme Engelli Çocuklarla Çalışan Eğitimcilerin İletişim Niteliklerinin İncelenmesi¹

Gözde KARAHALİLOĞLU², Gökhan DUMAN³

Öz

Bu araştırma Ankara’da bulunan bir işitme engelliler özel eğitim kurumunda hafif işitme engelli çocuklarla çalışan on iki eğitimcinin iletişim niteliklerinin incelenmesi amacıyla yapılmıştır. Çalışmada nitel bir araştırma yöntemi olan örnek olay incelemesi kullanılmıştır. Araştırma verileri Öğretmen İletişim Nitelikleri Gözlem Formu, yarı-yapılandırılmış görüşmeler ve doküman analizleri kullanılarak toplanmıştır. Öğretmen iletişim nitelikleri gözlem formunda dört alt boyut ve yirmi madde vardır. Bu alt boyutlar ‘öğretmenin bireysel özellikleri’, ‘gelişen dil becerilerini destekleme’, ‘dil kullanımı için fırsatlar sunma’ ve ‘yeni kelime ve kavramlar sunma’ olarak belirlenmiştir. Gözlemlenen davranışlar bu alt boyut ve maddeler aracılığı ile kodlanmıştır. Eğitimcilerin iletişim niteliklerine yönelik bilgi ve görüşleri yarı-yapılandırılmış görüşmeler ile elde edilmiştir. Verilerin desteklenmesi amacı ile eğitimcilerin etkinlik planlarına başvurulmuştur. Eğitimcilerden elde edilen veriler öncelikle tek tek ele alınarak betimlenmiştir. Daha sonra eğitimcilerin iletişim nitelikleri alt boyutlarında toplam yüzde frekans değerleri hesaplanmıştır. Eğitimcilerin iletişim nitelikleri alt boyutlarında yer alan gözlem maddeleri puanlanarak, aritmetik ortalamalarına göre bu değerler betimsel olarak sunulmuştur. Analiz sonuçlarına göre eğitimcilerin iletişim niteliği olarak en başarılı oldukları alt boyutun ‘öğretmenin bireysel özellikleri’ olduğu bulunmuştur. Eğitimcilerin en çok desteklenmesi gereken alt boyutun ise ‘dil kullanımı için fırsatlar sunma’ olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: öğretmen nitelikleri, iletişim, işitme engeli

Abstract

This research was aimed to investigate educators’ communicational qualifications working with children with slight hearing loss. One of the qualitative research methods, case study, was applied as a research methodology. Research data was collected using ‘Teacher’s Communicational Qualifications Observation Form’, semi-structured interviews and document analysis. Teacher’s communicational qualifications observation form has four sub-dimensions and twenty items. These dimensions were determined as ‘teacher’s characteristics’, ‘supporting emerging language skills’, ‘creating opportunities for language use’ and ‘exposure to new vocabulary words and concepts’. Observed behaviors were encoded with these dimensions and related items. Educators’ knowledge and opinions about communicational qualifications were collected through semi-structured interviews. Educators’ activity plans were also used to analyze pre-planned communicational opportunities for children. Results were presented for each educator. Then, educators’ communicational qualifications were presented in frequencies and percentages for each dimension. Educators had better skills in ‘Teacher’s characteristics’ dimension and had lower skills for ‘creating opportunities for language use’ dimension. Results indicated that educators need to be supported for conversational skills.

Key Words: teacher qualifications, communication, hearing loss

GİRİŞ

Bir eğitim sisteminin başarısı, o sistemde görev alan öğretmenlerin niteliklerinden etkilenir. Öğretmenlerin eğitim programlarını uygulaması, öğrencilere rehberlik etmesi ve öngörülen kazanımlara ulaşabilmesi için belirli niteliklere sahip olmaları gerekir. Öğretmenlerin eğittikleri çocukların yaşlarının küçük olması, çocukların ihtiyaçlarının farklı

¹ Aynı isimli yüksek lisans tezinden türetilmiştir.

² Doktora öğrencisi, G.Ü. Eğit. Bil. Ens., Okul Öncesi Öğret. Prog., gozdekarahaliloglu@gmail.com

³ Doç. Dr., G.Ü. GEF Okul Öncesi Eğitimi ABD

olması ve kalıcı öğrenmelerinin hızlı oluşması nedenleriyle, okul öncesi dönemde çalışan eğitimcilerin profesyonel nitelikleri ayrı bir önem kazanmaktadır.

Erken çocukluk eğitiminin çocuğun tüm gelişimine ve sonraki eğitim hayatına olumlu etkileri olduğu pek çok araştırmacı tarafından ortaya konulmuştur (Duman, 2015; Dağlıoğlu, 2010; Temel, 2012). Erken çocukluk döneminde çocukların desteklenmesi gereken gelişim alanları, Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) Okul Öncesi Eğitim Programı ile belirlenmiştir. Öğretmenlerin çocuklarda desteklemesi gereken alanlar bilişsel gelişim, sosyal gelişim, dil gelişimi, duygusal gelişim, motor gelişim ve öz-bakım becerileridir (MEB, 2013). Bu gelişim alanlarından dil gelişimi; çocukların bilişsel gelişimi, sosyal gelişimi ve duygusal gelişimi ile oldukça ilgilidir (Vygotsky, 1998). Öğretmenlerin çocuklar ile olan iletişim şekilleri onların sadece dil gelişimini değil, öğrenmelerini de etkilemektedir (Baird, 2010). Özellikle okul öncesi eğitim kurumlarında çocuğa öğretilen kavramlar, beceriler ya da davranışlar her zaman bir iletişim süreci içerisinde olur. İletişimin şekli, hızı ya da düzeyi gibi etkenler, çocukların neyi nasıl öğrendiğini belirler. İletişim süreci içerisinde amaçlanan öğrenmeye ek olarak, çocuğun tipik dil gelişiminin de onun bilişsel gelişimine olumlu etkileri düşünüldüğünde; öğretmenin iletişim niteliklerinin çocuklar üzerinde iki yönlü katkısı olduğu anlaşılacaktır. Bu katkılardan birincisi süreç içindeki direk öğrenme, ikincisi ise dil kullanımı nedeniyle oluşan gelişimsel ilerlemelerdir.

Dil Öğretiminde İletişimin Kullanımı

Bir çocuğun dil gelişimi en iyi içeriği zenginleştirilmiş karşılıklı konuşma ve planlı okuma etkinlikleri içerisinde desteklenir. Etkili bir dil öğretim yöntemi çocukların kelime haznesinin geliştirilmesini amaçlar. Dolayısı ile öğretmenler sınıf içi öğretim yöntemlerinde 'amaçlı' teknikler kullanarak, çocukları birbirleri ile iletişime yönlendirmeli ve çocuğun potansiyelini yakınsak gelişim alanına taşımalıdır.

Çocuklar dili örtük ve açık olmak üzere iki şekilde öğrenirler. Çocukların dil öğreniminin kaliteli hale getirilmesi, kelime ve kavramların doğrudan öğretimi ile beraber, kendiliğinden ve doğal öğrenmenin gerçekleşeceği ortamların da hazırlanmasını gerektirir. Örtük öğretim yaklaşımları sesli kitap okumayı, çocukla bire bir ya da grup içerisinde genişletilmiş diyalog kurmayı ve çocukları farklı kavram ve bağlamlar ile tanıştırmayı içerir. Araştırmalar örtük yöntemlerin çocukların dil gelişimine büyük katkısı olduğunu belirtmiştir (Collins, 2005; Bond ve Wasik, 2009).

Açık öğretim yaklaşımları, öğretilmesi amaçlanan kelime ve kavramların ünitelerle ilişkilendirilmesini, karşılıklı okuma etkinliklerini ve belirgin şekilde kelime öğretimini içerir. Okul öncesi eğitimde kullanılan çember etkinlikleri açık öğretim yaklaşımıdır. Çalışmalar çember etkinliklerinde çocukların öğrendiği kavramların, sadece etkinlik planlarında hedeflenen öğrenmelere göre daha yüksek olduğunu göstermiştir (Duman, 2009).

Örtük ve açık öğretim yöntemleri birbirini tamamlar şekilde kullanılabilir. Öğretmenlerin eğitim programlarında sistematik ve amaçlı olarak her iki yaklaşıma da yer vermelerinin, çocukların dil gelişimini destekleyen en iyi yöntem olduğu önerilmiştir (Morrow, 2007).

Dil Gelişiminde Sınıf İçi Uygulamalar

Çocuklar anaokuluna geldiklerinde, dil gelişim seviyeleri ve dil kullanım becerileri arasında büyük fark vardır. Bireysel şartların dışında çocukların sosyo-ekonomik düzeyleri de dikkate alındığında dil gelişim farkı altı yüz kelimeye kadar çıkmaktadır (Hart ve Risley, 1995).

Çocukların dil gelişimini planlı bir şekilde desteklemek için dikkat edilmesi gereken dört temel öge vardır: akademik dil öğretimi destekleyen sınıf ortamı, anahtar kelime/kavramların öğretimi, çocukların kullanması için yeni kelimeler sunma, kelime haznesinin düzenli olarak kontrol edilmesi.

Akademik Dil Öğretimini Destekleyen Sınıf Ortamı

Çocukların akademik dil gelişimini desteklemek için öğretmenler sistematik ve amaçlı yöntemlere sahip olmalıdır. Dikkatli planlanmış sınıf içi öğrenme ortamı bu yöntemlerden biridir. Ek olarak sınıf içindeki bütün öğrenme merkezlerinde çocukların kelimeleri pek çok kere kullanmalarını sağlayacak fırsatlar da planlanmalı ve desteklenmelidir.

Anahtar Kelime/Kavramların Öğretimi

Çocukların akıcı bir dile sahip olmaları, onların iyi bir kelime haznesine sahip olmaları ile doğrudan ilişkilidir. Kelime ya da kavram zenginliğine sahip çocuklar düşüncelerini daha işlevsel şekilde ifade edebilmektedirler (Roberts, 2008).

Çocukların kullandıkları kelimeler üç kategoride incelenebilir (Beck, McKeown ve Kucan, 2003). Birinci kategoride çocukların sık kullandıkları için öğrendikleri kelimeler yer alır. İkinci kategoride hikayelerden, sınıf kurallarından ve öğretim materyallerinden gelen kelimeler vardır. Üçüncü kategori ise düşük kullanım sıklığına sahip bilimsel/teknik kavram ve kelimelerden oluşur. Çocukların kelime haznelerini yapılandırırken genellikle az kullanılan kelimelerin kazandırılması hedeflenir. Ancak öğretmenler çocukların kelime haznelerini yapılandırırken eğitim programı ve yaşamla ilgili anahtar kelime/kavramlara yer vermelidir. Anahtar kelime/kavramlar öğrenilmezse çocuklar bunları kullanılan ortamlarda anlamlandıramazlar.

Çocukların Kullanması İçin Yeni Kelimeler Sunma

Çocukların dil gelişimini desteklemek için, onların dil kullanımına uygun sınıf içi çeşitli bağlamsal durumlar vardır. Hikaye okuma etkinlikleri, bireysel sohbetler, sınıf rutin ve geçişleri, öğrenme merkezlerinde gelişen oyunlar ve yemek zamanı dil kullanımını desteklemeye yönelik en iyi sınıf içi bağlamsal durumlardır (Duman, 2009). Bu süreçlerde çocuklara yeni kelimelerin sunulması ve çocukların bu kelimeleri kullanacakları farklı zaman ve fırsatların oluşturulması, onların kelime dağarcıklarına en yoğun kazanımı sağlayacaktır (Landry, Swank, Smith, Assel ve Gunnewig, 2006).

Kelime Haznelerinin Düzenli Olarak Kontrol Edilmesi

Çocukların kullandıkları kelime ve cümlelerin gramer yapıları düzenli olarak gözlemlenmelidir. Çocukların dinleme becerisi, konuşma becerisi ve diyaloglardan ne anladığı önemli göstergelerdir (Duman, 2009). Öğretmenler doğal eğitim akışı içerisinde çocuğun dil kullanımının kalitesine yönelik bir farkındalık sahibi olmalıdır. Böylece kelime ve bu kelimelerin sembolik anlamları ile cümlelerin gramer yapılarında gözlemlenebilecek hatalar daha yerleşmeden giderilebilir.

Bu çalışma kapsamında yer alan iletişim nitelikleri çocuğun kendini ifade etmesi ve kavramları doğru öğrenmesi açısından gereklidir. Çocukların bilişsel seviyelerinin gelişiyor olması, soyut kavramları henüz anlamlandıramamaları, kelime dağarcıklarının kısıtlı olması ve konuşma ile ifade etme becerilerinin de gelişiyor olması nedenleriyle öğretmenlerin, çocukların dil gelişimine destek olmaları gerekir. Buradan yola çıkılarak öğretmenlerin, çocukların dil gelişimini destekleyen öğretim yöntem ve teknik becerilerine sahip olması beklenir.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma Ankara'da bir işitme engelliler özel eğitim kurumunda çalışan öğretmenlerin niteliklerinin, iletişim boyutunun incelenmesi amacıyla yapılmıştır. Araştırma modeli olarak nitel çalışma yöntemlerinden örnek olay incelemesi kullanılmıştır. Örnek olay incelemesi sosyal bir olgunun kendi bağlamı içerisinde çeşitli veri toplama teknikleri kullanılarak bütün değişkenlerin bütüncül bir biçimde ele alınmasıdır (Robson, 1993). Araştırmada veri toplama teknikleri olarak gözlem, görüşme ve doküman analizi kullanılmıştır.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Ankara ili merkezinde yer alan ve hafif işitme engelli çocuklarla çalışan beş okul ve öğretmenleri oluşturmaktadır. Bu okullardan amaçlı örneklem belirleme yöntemi ile örneklem belirlenmiştir. Amaçlı örneklem belirleme yöntemi, derinlemesine araştırma yapabilmek amacıyla çalışmanın kapsamı içerisinde bilgi açısından zengin durumların seçilmesidir (Mays, Pope ve Popay, 2005). Bu çalışmanın örneklemini çalışmaya katılmayı kabul eden bir okul ve bu okulda çalışan on iki öğretmen oluşturmıştır. Öğretmenlerin yedi tanesi Okul Öncesi Öğretmenliği, iki tanesi Çocuk Gelişimi, bir tanesi Çocuk Gelişimi ve Eğitimi, bir tanesi Dil ve Konuşma Terapisi ve bir tanesi de Psikoloji lisans mezunudur.

Veri Toplama Araçları

Araştırma verileri araştırma yöntemi için önerilen farklı yöntemler kullanılarak toplanmıştır. Bu yöntemlerden birincisi 'öğretmen iletişim niteliği' gözlem formudur. Gözlem formunun oluşturulma aşamasında alan yazın incelenmiş, sahip olunması gereken öğretmen becerileri ve bu becerilerin niteliklerine yönelik açıklamalı listeler hazırlanmıştır. Gözlem maddeleri üç alan uzmanına gönderilmiştir. Uzman dönütlerine bakılarak bir madde formdan çıkartılmış, bir madde ise benzer bir madde ile bütünleştirilmiştir. Son hali verilen gözlem formu ile pilot uygulama yapılmıştır. Pilot çalışma sırasında uygulayıcı ya da gözlemlenen davranış boyutlarında herhangi bir zorlukla karşılaşılması üzerine, gözlem formuna 20 madde ile son hali verilmiştir.

Veri toplama yöntemlerinden ikincisi 'yarı-yapılandırılmış görüşmeler' olmuştur. Araştırmaya gönüllü olarak katılan on iki öğretmen ile yarı-yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmeler katılımcıların izni ve haberi dahilinde elektronik kayıt altına alınmıştır. Görüşme soruları eğitimci hakkında bilgi, öğretmenlerin planlama ve etkinlik esnasında iletişimi öğretim yöntemi olarak kullanmalarını içermektedir. Bu veriler daha sonra analiz edilmek üzere bilgisayara aktarılmıştır.

Veri toplama yöntemlerinden üçüncüsü 'eğitim programları' incelemesi olmuştur. Öğretmenlerin günlük planları, etkinlik planları ve bireysel çalışma planları incelenmiştir.

Verilerin Toplanması

Araştırma verileri üç ayrı yöntemle toplanmıştır. Öğretmenlerin iletişim nitelikleri öğretmen iletişim nitelikleri gözlem formu ile belirlenmiştir. Bu amaçla on iki öğretmenin her biri üç farklı zaman ve etkinlikte gözlemlenmiştir. Öğretmen iletişim nitelikleri gözlem formunda dört alt boyut ve yirmi madde vardır. Gözlemlenen davranışlar bu alt boyut ve maddeler aracılığı ile kodlanmıştır. Öğretmenlerin iletişim niteliklerine yönelik bilgi ve görüşleri yarı-yapılandırılmış görüşme ile kayıt altına alınmıştır. Bu veriler görüşme sırasında elektronik ses cihazı ile kayıt altına alınmıştır. Verilerin desteklenmesi amacı ile öğretmenlerin etkinlik planlarına başvurulmuştur.

BULGULAR VE YORUM

Nitel araştırma desenlerinden örnek olay incelemesi yöntemine uygun olarak öğretmenlerin iletişim niteliklerinin incelendiği bu çalışmada bulgular, Öğretmen İletişim Nitelikleri Gözlem Formu ile yapılan gözlemlere, yarı-yapılandırılmış görüşmelerden elde edilen verilere ve etkinlik planlarından öne çıkan bilgilere dayanmaktadır. Gözlem formunda yer alan maddeler belirli alt boyutlar ile ilişkilidir. Bu boyutlar 'öğretmenin bireysel özellikleri', 'gelişen dil becerilerini destekleme', 'dil kullanımı için fırsatlar sunma', 'yeni kelime ve kavramlar sunma' olmak üzere dörde ayrılmıştır. Çalışmaya katılan on iki

eğitmenin gözlem formunda yer alan maddeler ve ilişkili oldukları alt boyutlara yönelik bulgular verilmiştir.

Tablo 1 çalışmaya katılan öğretmenlerin Öğretmen İletişim Nitelikleri Gözlem Formu'nun alt boyutlarında gösterdikleri davranışların frekans ve yüzde değerlerini göstermektedir.

Tablo 1
Eğitmenlerin İletişim Nitelikleri Dağılımı

Alt Boyutlar	Her Zaman		Sıklıkla		Bazen		Nadiren		Hiçbir Zaman		Toplam	
	f.	%	f.	%	f.	%	f.	%	f.	%	f.	%
	Bireysel Özellik	5	42	6	50	1	8	0	0	0	0	12
Gelişen Dil	2	17	4	33	6	50	0	0	0	0	12	100
Fırsatlar Sunma	0	0	0	0	3	25	9	75	0	0	12	100
Yeni Kelime	0	0	5	42	6	50	1	8	0	0	12	100

Tablo 1'e göre öğretmen iletişim nitelikleri gözlem formunun alt boyutlarından ilki olan 'öğretmenin bireysel özellikleri' alt boyutunda beş öğretmen (%42) her zaman, altı öğretmen (%50) sıklıkla ve bir öğretmen (%8) bazen bu boyut ile ilgili davranışları göstermiştir. Öğretmenlerin iletişim niteliği olarak en çok davranışa sahip oldukları boyutun bireysel özellikler olduğu bulunmuştur. Buna göre öğretmenler öğrencileri ile iletişim kurarken içten davranmakta, duygularını kontrol etmekte, ses tonlarını uygun biçimde ayarlamakta ve Türkçe'yi etkili kullanmaktadır.

Tablo 1'e göre öğretmen iletişim nitelikleri gözlem formunun alt boyutlarından ikincisi olan 'gelişen dil becerilerini destekleme' alt boyutunda iki öğretmen (%17) her zaman, dört öğretmen (%33) sıklıkla ve altı öğretmen (%50) nadiren bu boyut ile ilgili davranışları göstermiştir. Öğretmenlerin iletişim niteliği olarak ikinci sırada davranışa sahip oldukları boyutun gelişen dil becerilerini destekleme olduğu bulunmuştur. Buna göre öğretmenler orta seviyede konuşma hızını düşürmekte, beden ve mimiklerini kullanmakta, konuyu basitleştirmekte, göz teması kurmakta ve çocuğa konuşmaya başlaması için yeterli zamanı tanımaktadır.

Tablo 1'e göre öğretmen iletişim nitelikleri gözlem formunun alt boyutlarından üçüncüsü olan 'dil kullanımı için fırsatlar sunma' alt boyutunda üç öğretmen (%25) bazen, dokuz öğretmen (%75) nadiren bu boyut ile ilgili davranışları göstermiştir. Öğretmenlerin en az niteliğe sahip oldukları boyut, dil kullanımı için fırsatlar sunma olmuştur. Buna göre öğretmenler problem durumları oluşturma, farklı örneklendirmeler yapma, model olma, ipucu verme, etkinlik içinde etkileşim planlama, beraber kitap okumaya teşvik etme ve çocuğun akrandan yardım alması konularında gerekli davranışları gösteremedikleri bulunmuştur.

Tablo 1'e göre öğretmen iletişim nitelikleri gözlem formunun alt boyutlarından dördüncüsü olan 'yeni kelime ve kavramlar sunma' alt boyutunda beş öğretmen (%42) sıklıkla, altı öğretmen (%50) bazen, bir öğretmen (%8) nadiren bu boyut ile ilgili davranışları göstermiştir. Öğretmenler bu boyutta yer alan davranışlara da her zaman sahip değildir. Öğretmenler çocukların bilmedikleri kelimeleri bildikleri ile tanımlama, yeni kelimeleri farklı biçimlerde kullanarak çocuk tarafından anlaşılmasını sağlama ve kavramlara uygun materyaller kullanma davranışlarını gösteremedikleri belirlenmiştir.

Bu araştırma Ankara'da bulunan bir işitme engelliler özel eğitim kurumunda çalışan öğretmenlerin iletişim niteliklerini incelemek amacı ile yapılmıştır. Araştırmaya on iki öğretmen katılmıştır. Öğretmenlerin hepsi çocuklarla olan iletişimlerinde niteliğin önemli olduğunu

belirtmişlerdir. Elde edilen bulgular iletişim niteliklerinin uygulanması açısından irdelendiğinde aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

Erken çocukluk döneminde yer alan hafif işitme engelli çocuklarla çalışan öğretmenlerin iletişimlerinde bireysel özellikleri ile ilgili olarak; çocuklarla iletişim kurarken içten davranma, çocuklarla olan iletişimde duygularını kontrol etme, ses tonlarını uygun biçimde ayarlama ve Türkçe'yi etkili kullanma konularında gerekli davranışları gösterdikleri belirlenmiştir. Sonuçlar öğretmenlerin çocuklar ile iletişime geçerken kişisel olarak çocuklarla iletişime uygun bir tavra sahip olduklarını göstermiştir.

Erken çocukluk döneminde yer alan hafif işitme engelli çocuklarla çalışan öğretmenlerin çocukların gelişen dil becerilerini desteklemeleri ile ilgili olarak; konuşma hızlarını düşürerek çocuğun anlamasına yardımcı olma, beden dillerini etkili olarak kullanma, mimiklerini etkili olarak kullanma, konu çocuk tarafından anlaşılmadığında konuyu farklı biçimlerde ifade ederek basitleştirme, çocuklarla göz teması kurarak iletişim sağlama ve çocuklara konuşmaları için yeterli zamanı tanıma konularında gerekli davranışları orta düzeyde gösterdikleri belirlenmiştir. Sonuçlar iletişim niteliklerinin kapsam olarak daha teknik hale geldiğinde, eğitimciler tarafından bu davranışlara sahip olma oranlarının azalmaya başladığını göstermektedir.

Erken çocukluk döneminde yer alan hafif işitme engelli çocuklarla çalışan öğretmenlerin dil kullanımı için fırsatlar sunma becerileri ile ilgili olarak; çocukların çözmesi için problem durumları oluşturma, çocukların konuşmalarında geçen kelimelerle ilgili farklı örneklendirmeler yapma, çocukların anlamadığı kelimeler ile ilgili farklı örneklendirmeler yapma ya da model olma ve çocuklar cevap veremediğinde, sorunun cevabı ile ilgili ipuçları vererek onların soruyu cevaplamasına yardımcı olma, çocukların birbirleriyle etkileşim sağlayabilecekleri etkinlikler planlama, çocukları beraber kitap okumaları için teşvik etme ve çocuklar onlardan yardım istediğinde, onlara diğer arkadaşlarından yardım alabileceğini söyleme konularında gerekli davranışları göstermedikleri belirlenmiştir. Sonuçlar iletişim nitelik özellikleri daha teknik hale geldiğinde ve ön hazırlık gerektiğinde eğitimcilerin bu davranışlara sahip olma oranlarının oldukça az olduğunu göstermektedir.

Erken çocukluk döneminde yer alan hafif işitme engelli çocuklarla çalışan öğretmenlerin yeni kelime ve kavramlar sunma becerileri ile ilgili olarak; çocukların bilmedikleri kelimeleri, bildikleri kelimeleri kullanarak tanımlama, çocukların yeni öğrendikleri kelimeleri farklı ve uygun biçimlerde kullanarak kelimelerin açık bir şekilde anlaşılmasını sağlama ve açıkça ifade etmek istediği kavramları uygun materyaller kullanarak anlatma konularında gerekli davranışları gösteremedikleri belirlenmiştir. Öğretim faaliyetlerinde somuttan soyuta, bilinenden bilinmeye doğru hareket edilir. Bu ilkeleri yerine getirmenin ise farklı yöntemleri vardır. Eğitimciler bu temel ilkelere uymakla birlikte, öğretim yöntemlerinde yeterli çeşitliliğe sahip olmadıkları görülmüştür.

Öğretmenlerin etkinlik planları incelendiğinde, öğretmenlerin ancak yarısının etkinliklerinde bir problem durumunu kurguladıkları görülmüştür. Bununla birlikte, çocukları beraber kitap okumaya yönlendirecek ve konular hakkında akran iletişimi kurmalarını sağlayacak bir yönlendirme olmadığı da görülmüştür. Yeni öğrenilen kavramlara yönelik destek materyalleri ise çoğunlukla etkinlik planlarında belirtilmiştir. Program boyutunda elde edilen bu bulgular öğretmenlerin gözlemlenen iletişim davranışlarını desteklemektedir.

Bu araştırma eğitimcilerin iletişim niteliklerinin dil gelişimi ile beraber genel öğretim faaliyetlerini de destekleyecek ve çeşitlendirecek şekilde geliştirilmesi gerektiği sonucunu göstermiştir.

TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu çalışma hafif işitme engelli çocuklarla çalışan eğitimcilerin iletişim niteliklerine ve dil kullanımına önem verdiğini göstermiştir. Baird'in (2010) çalışmasında öğretmenler dil kullanımının çocuğun başarısı açısından önemli olduğunu düşündüklerini belirtmişlerdir. Bununla birlikte öğretmenler bazı iletişim tekniklerini maksatlı ve düzenli olarak planlarına eklediklerini belirtmişlerdir. Bu çalışma kapsamında incelenen etkinlik planlarında ise yeterli tekniğe rastlanılmamıştır.

Tepeli ve Arı (2011) erken çocukluk eğitiminde görev alan eğitimcilerin iletişim becerilerinin sahip oldukları lisans eğitime göre farklılaştığını belirtmiştir. Bu çalışma kapsamında ise yüksek lisans derecesine sahip ya da iletişim ile ilgili seminere katılan öğretmenlerin diğerlerine göre daha fazla iletişim niteliği gösteren davranışa sahip oldukları bulunmuştur.

Bencuya (2003) iletişim becerisi konusunda eğitim alan öğretmenlerin kendi duygularını ifade etmekte ve sınıf duygularını yönetmekte daha başarılı olduğunu bulmuştur. Bu çalışma kapsamında iletişim becerileri konusunda eğitim alan eğitimci sayısı oldukça azdır. Buna paralel olarak iletişim nitelikleri açısından da belirli alt boyutlarda yeterli davranış gözlemlenememiştir. Bencuya'nın çalışmasına dayanarak kendini iyi ifade edebilen öğretmenlerin, çocukların da kendilerini daha iyi ifade etmelerini sağladıkları düşünülebilir.

Bu araştırmada bir işitme engelliler özel eğitim kurumunda çalışan öğretmenlerin iletişim niteliklerini incelenmiştir. Öğretmenlerin iletişim nitelikleri bireysel özellikler, gelişen dil becerilerini destekleme, dil kullanımı için fırsatlar sunma ve yeni kelime ve kavramlar sunma alt boyutları çerçevesinde değerlendirilerek, bu alt boyutların nasıl kullanıldığı yorumlanmıştır.

Araştırmadan elde edilen sonuçlar doğrultusunda aşağıdaki öneriler sunulmuştur:

- İletişim niteliği ile ilgili araştırmalarda mevcut maddeler genişletilerek, öğretmenlerin iletişim niteliklerinin daha farklı alt boyutları da incelenebilir.
- Bu araştırmada erken çocukluk döneminde işitme engelli çocuklarla çalışan öğretmenlerin iletişim nitelikleri incelenmiştir. Bundan sonraki araştırmalarda erken çocukluk döneminde farklı engel gruplarına sahip çocuklarla çalışan öğretmenlerin iletişim nitelikleri incelenebilir.
- Bu çalışma öğretmenlerin iletişim nitelikleri incelenerek yapılmıştır. Bundan sonraki çalışmalarda ebeveynlerin iletişim nitelikleri incelenebilir.
- Resmi ya da özel kurumlarda engelli çocuklar ile çalışan öğretmenler engelli çocukların özelliklerine ve onlarla kurulacak iletişimin gereken hususlarına ilişkin hizmet içi kurs, seminer ve eğitimlerle desteklenebilirler.
- Engelli çocukların özelliklerine ve onlarla etkili iletişim kurmaya yönelik olarak ailelere eğitim verilmelidir.

KAYNAKÇA

- Baird, C. M. (2010). *An examination of preschool teachers' knowledge, skills, and dispositions related to academic language for preschool students*. Doctoral Dissertation, California State University, Fullerton.
- Beck, I. L, McKeown, M. G., & Kucan, L. (2003). *Bringing words to life: Robust vocabulary instruction*. New York: Guilford Press.
- Bencuya, C. (2003). *Öğretmenlerin iletişim becerisi eğitimi almasının öğrenciler üzerindeki etkileri*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Bond, M. A., & Wasik, M. A. (2009). Conversation stations: Promoting language development in young children. *Early Childhood Education Journal*, 36, 467-473.
- Collins, M. F. (2005). ESL preschoolers' English vocabulary acquisition from Storybook reading. *Reading Research Quarterly*, 40(4), 406-408.
- Dağlıoğlu, E. (2010). Üstün yetenekli çocukların eğitiminde öğretmen yeterlikleri ve özellikleri. *Milli Eğitim*, 186, 72-84.
- Duman, G. (2009). Implementing circle time activities into Turkish national preschool program. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 1(1), 1730-1733.
- Duman, G. (2015). *Okul öncesi eğitimde beden eğitimi ve oyun*. Ankara: Eğiten Kitap.
- Hart, B., & Risley, T. R. (1995). *Meaningful differences in the everyday experiences of young American children*. Baltimore: Brookes.
- Landry, S. H., Swank, P., Smith, K. E., Assel, M. A., & Gunnewig, S. B. (2006). Enhancing early literacy skills for preschool children: Bringing a professional development model to scale. *Journal of Learning Disabilities*, 39(4), 306-324.
- Mays, N., Pope, C. & Popay, J. (2005). Systematically reviewing qualitative and quantitative evidence to inform management and policy making in the health field. *Journal of Health Services Research and Policy*, 10(1), 6-20.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2013). *Okul Öncesi Eğitim Programı*.
- Morrow, L. M. (2007). *Developing literacy in preschool*. New York: Guilford Press.
- Roberts, T. A. (2008). *No limits to literacy for preschool English learners*. Thousand Oaks, CA: Corwin Press.
- Robson, C. (1993). *Real world research: a resource for social scientists and practitioners-researchers*, Oxford: Blackwell.
- Temel Z. F. (2012). Erken çocukluk eğitim programları: Niteliksel bileşenler. *Çağdaş Eğitim Dergisi*, 1(2), 78-84.
- Tepeli, K.,& Arı, R. (2011). Okul öncesi eğitim öğretmeni ve öğretmen adaylarının iletişim ve sosyal becerilerinin karşılaştırmalı olarak incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 26, 385-394.
- Vygotsky, L. S. (1998). *Düşünce ve dil* (S. Koray, Çev.). İstanbul: Toplumsal Değişim Yayınları.

Analysis of Educators' Communicational Qualifications Working With Slight Hearing Loss Children in Early Years⁴

Gözde KARAHALİLOĞLU⁵, Gökhan DUMAN⁶

Summary

INTRODUCTION

The success of the education system is affected by teachers' qualifications. Communication qualifications are one of the important part of these skills. Teachers' type of interaction styles not only effects children's language development, but also improve their learnings (Baird, 2010). Young children cannot learn concepts as good as older children or adults. Because young children are mostly in pre-operational cognitive stage. Their vocabulary is limited, and their self-expression skills are in developmental progress. Educators are supposed to have instructional and literal skills that support children's language development.

METHOD

Research Model

This research was aimed to investigate educators' communicational qualifications working in a hearing impaired special education institution in Ankara. One of the qualitative research methods, case study, was applied as a research methodology. For this purpose one of the special education institutions was selected using purposive sampling method among five other special education institutions. Twelve educators working in this institution were taken into the study on a voluntary base.

Data Collection Tools

'Teacher Communication Qualification' observation form was developed to observe and rate teachers' communicational skills. This observation form consisted of four sub-dimensions. These dimensions were determined as 'teacher's characteristics', 'supporting emerging language skills', 'creating opportunities for language use' and 'exposure to new vocabulary words and concepts'. Observed behaviors were encoded using these dimensions and their related items. Educators' knowledge and opinions about communicational qualifications were collected through semi-structured interviews. Educators' activity plans were also used to analyze pre-planned communicational opportunities for children. Results were presented for each educator. Then, educators' communicational qualifications were presented in frequencies and percentages for each dimension.

FINDINGS

The observed communication qualities of educators were discussed in four sub-dimensions (teacher's characteristics, supporting emerging language skills, creating opportunities for language use and exposure to new vocabulary words and concepts). Accordingly, regarding the communication skills of educators who work with children in

⁴ This article has been reproduced from the same titled master thesis

⁵ Ph.D student, G.U. Edu. Sci. Ins., Dep. of Early Childhood Edu., gozdekarahaliloglu@gmail.com

⁶ Assoc. Prof. Dr., G.U., GEF., Department of Early Childhood Education

early childhood period with slight hearing loss; it was determined that they behaved sincerely when communicating with children, controlling their emotions in communicating with children, adjusting their tone of voices appropriately and using the Turkish language effectively. The results showed that educators have a proper attitude to communicate personally with children when communicating with children.

With regard to the support of the children's developing language skills by educators working with children with slight hearing loss in early childhood, it has been determined that the students show moderate behaviors in terms of reducing the speed of speech to help the child understand the meaning, using the body language and gestures effectively, simplifying the subject expressing in different ways when the subject is not understood by the child, providing communication by establishing eye contact with the children and providing enough time for children to talk. The results show that when the qualities of communication become more technical in scope, the rates of having these behaviors by educators are becoming to decrease.

With regard to the ability of educators working with children with slight hearing loss in early childhood to provide opportunities for language use, it has been determined that they do not show the necessary behaviors in terms of making problem situations for children to solve, making different examples about the word in children's speech, making different examples about the words that the children do not understand or being a model and when the children cannot answer, they have been shown to give the clues about the answer to the question, helping the children to answer the questions, planning the activities that the children can interact with, encouraging the children to read books together and telling them that they can get help from other friends when they ask for help. The results show that the communication ratios become more technical and that the ratios of the educators to these behaviors are quite low when preliminary preparation is required.

With regard to the ability of educators working with children with slight hearing loss in early childhood to present new words and concepts; it has been determined that children cannot demonstrate the necessary behaviors in describing the words they do not know using the words they know, using the words they have learned in different and appropriate forms, and using the appropriate materials to provide clear understanding of the words and express them clearly. In the teaching activities, it is moved from concrete to abstract, from known to unknown. There are different ways of fulfilling these principles. It has been observed that educators; while following these fundamental principles, do not have sufficient variety in their teaching methods. This research has shown that the communication qualities of educators should be developed in a way to support and diversify the general education activities as well as language development.

RESULTS AND DISCUSSION

Tepeli and Ari (2011) stated that communication skills of early childhood educators differ according to the undergraduate education they have. In the scope of this work, it was found that educators who have master's degree or participated in a seminar related to communication have a behavior that shows more communication quality than others.

In line with the conclusion obtained from the research, it was suggested to support by in-service trainings, seminars and trainings on the characteristics of children with disabilities and the needs to be communicated with them as well as educators working with children with disabilities at governmental agencies or private institutions.